

УДК 378.147

Обчаренко Н. А.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядається проблема розробки й обґрунтування методології професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності. Здійснено аналіз теоретичного досвіду. Визначено ключові поняття дослідження. Методологічну основу професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності становлять: сукупність парадигм та аксіологічно-культурологічна концепція сучасної мистецько-педагогічної освіти, методологічні підходи, загальнодидактичні та специфічно професійні закономірності й принципи.

Ключові слова: методологія, парадигма, концепція, професійна підготовка, вчитель музичного мистецтва.

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграційних процесів, сучасних освітніх реформ особливого значення набуває модернізація вітчизняної вищої мистецько-педагогічної освіти. Одним із найважливіших напрямів її удосконалення є розробка й обґрунтування методологічних засад професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішення проблем ефективності формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва у значній мірі залежить від розробки методологічної бази, яка забезпечує науковість, цілісність, системність такого процесу. У сучасних наукових дослідженнях збільшується об'єм методологічного матеріалу, спрямованого на підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема до вокально-педагогічної діяльності, що відображено у працях: Л. М. Василенко, Т. В. Жигінас, Т. М. Пляченко, Т. В. Ткаченко, Чен Дін та ін. Ствердження гуманістичної парадигми, на думку Т. В. Жигінас, потребує особливої уваги до розгляду проблем духовності особистості. До таких проблем автор відносить питання підготовки майбутніх учителів музики до концертно-освітньої діяльності серед дітей та юнацтва [4, с. 3]. Вивчаючи проблему теоретико-методичної основи формування вокально-звукової культури майбутнього вчителя музики у процесі професійної підготовки, Т. В. Ткаченко досліджує її, включаючи три взаємопов'язані концепти: методологічний, який відбиває взаємодію і взаємозв'язок підходів загальнонаукової та конкретно-наукової методології; теоретичний концепт; технологічний концепт [11, с. 5]. Л.М. Василенко запропоновано здійснення вокальної підготовки вчителя на гедоністичних засадах [1]. Т.М. Пляченко розроблено принципи вокальної підготовки вчителя музики у процесі вокальної підготовки [8]. В основі дослідження Чен Дін покладено положення філософії освіти, методології національної стратегії, методології етнопроблематики, психолого-педагогічні концепції щодо особистісних якостей учителя, ключові положення вокальної підготовки вчителя музики [13, с. 3]. Незважаючи на те, що питання освітніх парадигм, концепцій, закономірностей та принципів мистецької освіти постійно знаходяться у полі зору сучасних дослідників, методологічні основи професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності є недостатньо висвітленими у наукових працях.

Мета статті – висвітлення результатів розробки та обґрунтування методології професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття "методологія" розглядається у філософії як сукупність пізнавальних засобів, методів, прийомів, які використовуються в науці [12, с. 278]. На думку В. Л. Петрушенка, вона є не лише вченням про методи наукового пізнання, а і метатеорією науки [7, с. 71]. С. В. Коновець вважає, що у теперішніх умовах методологія є тією самостійною цариною знання, що вміщує різноманітні принципи і прийоми, операції і форми не тільки загальної побудови наукового пізнання, але і його окремої галузі [6, с. 121]. На наш погляд, методологія є наукою про способи пізнання, що ґрунтується на засадничих теоріях буття суб'єкта, загальних закономірних взаємозв'язках його зі світом і предметом діяльності, концептуальних підходах та відповідних їм принципах та методах. Методологія професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності базується на системному дослідженні сучасних парадигм мистецької освіти; концепції професійної підготовки майбутніх учителів до вокально-педагогічної діяльності; методологічних підходів, закономірностей та принципів.

Для успішного досягнення мети досліджуваної нами проблеми методологічно необхідним є визначення сучасних парадигм мистецької освіти, що мають загальну спрямовуючу роль. На основі парадигм розробляються стратегічні цілі мистецької освіти, педагогічні програми професійної підготовки фахівців, технології розвитку особистості тощо. Уведення і пріоритетне використання

терміну "*парадигма*" (походить від грецьк. – *paradeigma* – приклад, зразок) належить філософу Г. Бергману і набуло поширення у середині ХХ століття, [14, с. 2]. У філософії таке поняття розглядається як система уявлень, основних концептуальних настанов, притаманних певному етапу розвитку науки, культури, цивілізації загалом [10, с. 467]. На основі історико-філософського погляду з'явилося поняття "*педагогічна парадигма*". У визначенні Н.М. Дем'яненко "*педагогічна парадигма*" є сукупністю теоретичних і методологічних підходів, що визначають систему освіти [3, с. 256]. Нам імпонує наукова думка С.О. Сисоевої, яка потрактовує "*педагогічну парадигму*" як інтегровану концептуальну ідею, що визначає теоретично-методологічні засади дослідження розвитку освіти [9, с. 279]. Професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності базується на сукупності парадигм: антропологічної, гуманістичної, гуманітарної, культурологічної.

Невід'ємною рисою сучасної мистецької освіти є спрямування на формування особистості педагога-митця. Тому *антропологічна парадигма* є однією з найбільш значущих у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності. Реалізація антропологічної парадигми у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності ґрунтується на закономірній взаємозалежності розвитку і вродженої активності суб'єкта і ефективності його залучення в освітній процес, засвоєнні змісту мистецької освіти. Така закономірність конкретизується у принципах особистісної орієнтації у процесі навчальної вокально-педагогічної діяльності майбутніх фахівців, а саме: врахуванні національних, вікових та психофізіологічних особливостей студентів, унікальності їх мистецьких та вокально-педагогічних здібностей, специфічності здатності до навчання співу.

Розвитку сучасного суспільства притаманна гуманізація освіти, що спрямовує зусилля теоретиків і практиків освітньої сфери на ствердженні у людині ідеалів добра, гідності, свободи. *Гуманістична парадигма* мистецької освіти є теорією, сукупністю положень, норм, ідей, спрямованих на формування цілісного і ціннісного світогляду майбутніх учителів та їх саморозвиток, самовдосконалення засобами музичного (вокального) мистецтва. Спрямованість на ствердження гуманістичної парадигми у контексті нашого дослідження передбачає реалізацію джерела концептуальних ідей щодо збагачення процесу професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності зарубіжним і вітчизняним історичним, філософським, соціальним, правовим, психологічним, педагогічним, мистецьким досвідом з метою виховання високодуховної особистості вчителя. Урахування людинотворчих ідей гуманістичної парадигми спрямовує мистецьку освіту на формування у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокально-педагогічної діяльності самостійності мислення, поваги до суб'єктів освіти, духовної потреби у спілкуванні з вокальним мистецтвом, засвоєнні цінностей вокальної педагогіки, потреби до професійного саморозвитку і самоосвіти уподовж життя.

Реалізація *гуманітарної парадигми* у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності передбачає: впровадження принципів гуманізації, науковості, системності, традиційності й інноваційності; поступовості і послідовності, інтегративності, багаторівневості і безперервності; на основі впровадження наукової думки з філософії, етики і естетики, культурології, філології психології, педагогіки, мистецтвознавства тощо; створення міждисциплінарних технологій навчання студентів, спрямованих на успішне опанування ними вокально-педагогічної діяльності.

Попри достатнє обґрунтування антропологічної, гуманістичної та гуманітарної парадигми у наукових працях недостатньо висвітлена ідея *культурологічної парадигми* освіти як необхідного і дієвого соціального інституту. На думку І.А. Зязюна, глобальною метою сучасної освіти має стати формування не людини освіченої, а людини культурної [5, с. 39]. У науковій думці "*культурологічна парадигма*" розглядається як сукупність концептуальних положень, спрямованих на розуміння і засвоєння здобутків мистецтва і освіти як явищ загальної культури людства. Такий підхід є смисловим ядром культурологічної концепції мистецької освіти. У кінці ХХ на початку ХХІ століття генеральною ідеєю її стала – професійна підготовка майбутнього вчителя з високим рівнем загальної та мистецької культури. Досягти такого результату можливо через привласнення особистістю культурних цінностей людства. Тобто, сучасну концепцію мистецько-педагогічної освіти необхідно визначити як *аксіологічно-культурологічну*, що передбачає формування гармонійної і всебічно розвиненої особистості вчителя музичного мистецтва з високим рівнем загальної і мистецької культури, духовних потреб та сформованим ціннісним відношенням у сфері музичного мистецтва та музичної педагогіки. Поняття "*концепція*" (від фр. – *conception*, лат. – *conceptio* – сприйняття) тлумачиться як система поглядів, розуміння певних явищ, процесів, набір доказів у побудові наукової теорії [10, с. 339]; провідна ідея педагогічної теорії [2, с. 177]. Концепція професійної підготовки майбутніх учителів до вокально-педагогічної діяльності є генеральною ідеєю, що визначає стратегію освітньо-мистецьких дій для підвищення рівня готовності майбутніх педагогів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності. Концепція означеної підготовки здійснюється на основі реалізації методологічних підходів: системного, компетентнісного, особистісно орієнтованого, семіотичного, герменевтичного, культурологічного, аксіологічного.

Удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності передбачає визначення закономірностей та принципів такої підготовки, які базуються, у свою чергу, на філософських, педагогічних та мистецьких законах. Знання таких законів дозволяє зробити процес підготовки більш продуктивним і керованим (рис. 1).

Рис. 1. Детермінованість законів, закономірностей і принципів у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності

На основі аналізу наукової літератури нами визначено закономірності професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності, які класифіковано наступним чином: *загальнодидактичні та специфічно професійні*. До загальнодидактичних закономірностей відносимо: зумовленість змісту, форм, методів, засобів навчання і виховання соціально-економічними вимогами і можливостями сучасного суспільства та здобутками національної і світової науки і культури; єдність мети, навчально-виховного процесу та результату; єдність процесів навчання, виховання, розвитку у професійній підготовці фахівців; взаємозв'язок обсягу та якості змісту вокально-педагогічного навчання і виховання; взаємозалежність вокально-психологічних і вокально-фізіологічних особливостей майбутнього вчителя музичного мистецтва; зв'язок між ціннісним відношенням студентів до вокально-педагогічної діяльності і характером художньо-естетичного впливу вокального мистецтва та вокальної педагогіки. До *специфічно професійних*: взаємозалежність вокальних психологічних та фізіологічних процесів; зв'язок між ціннісним ставленням учителя до вокально-педагогічної діяльності і характером художньо-естетичного впливу вокального мистецтва й вокальної педагогіки.

У процесі дослідження окреслено принципи професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності, які класифікуємо на загальнодидактичні та специфічно професійні: *загальнодидактичні*: гуманізації, науковості, системності, традиційності й інноваційності, поступовості і послідовності, інтегративності, багаторівневості і безперервності; *специфічні*: урізноманітненості видів і форм вокально-педагогічної діяльності, культурологізації та аксіологізації; психофізіологічної зумовленості; семіотичної спрямованості та інтерпретації тексту музичного твору; творчого виконавства; врахування педагогічного досвіду.

Визначені закономірності та принципи професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності є основою для розробки сучасного змісту, форм, методів, засобів такої підготовки, як основи для формування системи вокально-педагогічних компетенцій.

Висновки. Таким чином, сучасні парадигми, аксіологічно-культурологічна концепція сучасної мистецько-педагогічної освіти, методологічні підходи, загальнодидактичні та специфічно професійні закономірності й принципи складають методологічну базу професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності.

Використані джерела

1. Василенко Л.М. Педагогічні умови гедоністичного спрямування вокальної підготовки / Л. М. Василенко // Науковий вісник Мелітопольського педагогічного університету. – 2012. – № 9. – С. 182–190.

2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Дем'яненко Н.М. Педагогічна парадигма вищої школи України: генеза й еволюція / Н.М. Дем'яненко // Філософія освіти : Науковий часопис. – 07.2006. – № 2. – С. 256–266.
4. Жигінас Т.В. Методичні засади підготовки майбутніх учителів музики до концертно-освітньої діяльності серед дітей та юнацтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 "Теорія та методика музичного виховання" / Т.В. Жигінас ; НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2007. – 18 с.
5. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії : навч. посібник / І.А. Зязюн, Г.М. Сагач. – Київ : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
6. Коновець С.В. Теоретичні і методичні основи творчого розвитку майбутнього учителя образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Світлана Володимирівна Коновець. – К., 2012. – 471 с.
7. Петрушенко П.Л. Філософія : навчальний посібник для студ. ВНЗ ; рек. МОН України / В.Л. Петрушенко. – Львів : Новий Світ-2000, 2011. – 503 с.
8. Пляченко Т.М. Методика викладання вокалу : Програма навчального курсу для студентів мистецького факультету, спец. "Музична педагогіка і виховання", освітньо-кваліфікаційний рівень: спеціаліст / уклад. Т.М. Пляченко. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. – 32 с.
9. Сисоєва С.О. Сфера освіти як об'єкт наукового дослідження / С.О. Сисоєва // Освітнологія: витoki наукового напрямку: монографія ; за ред. В.О. Огнев'юка; авт. кол.: В.О. Огнев'юк, С.О. Сисоєва, Л.Л. Хоружа, І.В. Соколова та ін. – Київ : ВП "Едельвейс", 2012. – С. 139–155.
10. Сучасний словник-мінімум іншомовних слів / укл. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – Київ : Довіра, 2008. – 798 с.
11. Ткаченко Т.В. Теоретико-методичні основи формування вокально-звукової культури майбутнього вчителя музики у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Т. В. Ткаченко ; Київський національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2010. – 43 с.
12. Философский словарь / под ред. И.Т. Фролова. – М. : Политическая литература, 1986. – 590 с.
13. Чен Дін. Формування вокальних навичок майбутнього вчителя музики на традиціях Китаю та України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / Дін Чен; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2013. – 20 с.
14. Bergman G. Logical Positivism / G. Bergman // Metaphysics of L and Grindler J. logical Positivism. – New York : Longmans. Green & Co., 1954. – P. 1–6.

Ovcharenko N.

THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS ON MUSICAL ART TO VOCAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES: METHODOLOGICAL ASPECT

The problem of elaboration and justification of the methodology of the professional training of future teachers on musical art to vocal and pedagogical activities was considered in this article. The analysis of theoretical experience was made. Basic concepts of research, such as methodology, paradigm, pedagogical paradigm, concept were determined.

Professional training of future teachers on musical art to vocal and pedagogical activity based on a set of paradigms such as: the anthropological, humanistic, humanitarian, culturalogical. It is proved that the modern concept of art and pedagogical education is necessary rate "axiological-cultural", that involving the formation of harmonious and comprehensively developed personality of a teacher on musical art with a high level of General and artistic culture, intellectual requirements and respect the values generated in the sphere of musical art and music pedagogical. The concept of the result such professional training is based on such methodological approaches as: systemic, competence-based, personality-oriented, semiotic, hermeneutical, culturological, axiological.

The regularities of professional training of future teachers on musical art to vocal and pedagogical activity were revealed in this article. The regularities were classified as follows: common didactic and specific professional. To a specific professional regularities were applied: interdependence of vocal, psychological and physiological processes; correlation between valuable attitude of teachers to vocal and pedagogical activities and art-aesthetic formative influences of vocal art and vocal pedagogy.

The professional training principles of future teachers on musical art to vocal and pedagogical activity were outlined out. These principles are classified into common didactic and specific professional. Such principles as: different types and forms of vocal-pedagogical activities, culturologists and axiologist, psychophysiological conditionality; semiotic orientation and interpretation of the text on a musical work, creative performance, accounting teaching experience – were fits into specific principles.

Key words: *methodology, paradigm, conception, professional training, teacher on musical art.*

Стаття надійшла до редакції 20.04.2016 р.